

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет хімії, екології та фармації
Кафедра екології та охорони навколишнього середовища

СИЛАБУС
нормативної навчальної дисципліни
ОПТИМІЗАЦІЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
підготовки магістра
спеціальності 101 «Екологія»
освітньо-професійної програми
«Заповідна справа»
для денної форми навчання

Силабус навчальної дисципліни «Оптимізація природокористування»
підготовки магістра, галузі знань 10 «Природничі науки», спеціальності 101
«Екологія», освітньо-професійної програми «Заповідна справа».

Розробник: Караїм О. А., доцент кафедри екології та охорони навколишнього
середовища, кандидат економічних наук, доцент

**Силабус навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри
екології та охорони навколишнього середовища**

протокол № 2 від 18 вересня 2020 р.

Завідувач кафедри:

Гулай Л. Д.

І. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	10 Природничі науки, 101 «Екологія» Заповідна справа магістр	Нормативна
Кількість годин/кредитів 120/4		Рік навчання 1
		Семестр2
		Лекції 22 год.
		Практичні (семінарські) 20 год.
ІНДЗ: <u>немає</u>		Самостійна робота 70 год.
		Консультації 8 год.
		Форма контролю: екзамен
Мова навчання		Українська

ІІ. Інформація про викладача

Караїм Ольга Анатоліївна

Науковий ступінь **кандидат економічних наук**

Вчене звання **доцент**

Посада **доцент**

Контактна інформація (+380667454582, Olha.Karaim@vnu.edu.ua)

Дні занять *посилання на електронний розклад:*

<http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi>

ІІІ. Опис дисципліни

1. Анотація курсу

Програма дисципліни «Оптимізація природокористування» відповідає навчальному плану спеціальності 101 «Екологія», освітня програма – Заповідна справа. Курс є необхідною складовою частиною вивчення дисциплін екологічного циклу.

Оптимізація природокористування – система заходів, спрямованих на охорону й поліпшення природних умов життя людей, збереження і відтворення природних ресурсів. Складається з політичних, юридичних, економічних, технологічних, географічних та інших аспектів. Оптимізація природокористування передбачає раціональне природокористування та є одним із засобів охорони природи.

2. Пререквізити. Вивчення навчальної дисципліни «Оптимізація природокористування» базується на таких попередніх курсах як: економіка природокористування та охорони навколишнього середовища, економічна теорія, методи екологічних досліджень, моніторинг довкілля, українське та міжнародне природоохоронне законодавство, організація управління в екології.

Постреквізити. Знання із дисципліни «Оптимізація природокористування» необхідні для подальшої професійної діяльності випускників за спеціальністю «Екологія».

3. Мета і завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення дисципліни – закласти основи знань з теорії та практики сучасного природокористування, показати необхідність екологізації всіх сфер життя людства, розкрити географічну і соціально-економічну суть понять «природні ресурси» та «природокористування», їх значення для формування наукового світогляду майбутніх магістрів – екологів.

Головними завданнями дисципліни є закріплення теоретичних і практичних навичок прийняття управлінських рішень різних рівнів щодо оптимізації природокористування різних галузей народного господарства.

4. Результати навчання (компетентності):

Вивчивши дисципліну студенти будуть обізнаними на рівні новітніх досягнень, необхідних для дослідницької та інноваційної діяльності у сфері екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування. Умітимуть оцінювати ландшафтне і біологічне різноманіття та аналізувати наслідки антропогенного впливу на природні середовища; оцінювати потенційний вплив техногенних об'єктів та господарської діяльності на довкілля. Володітимуть здатністю до організації робіт, пов'язаних з оцінкою екологічного стану, захистом довкілля та оптимізацією природокористування, в умовах неповної інформації та суперечливих вимог; здатністю оцінювати рівень негативного впливу антропогенних факторів екологічної небезпеки на довкілля та людину; обстежувати джерела забруднення або пошкодження навколишнього середовища чи його окремих компонентів; виявляти і оцінювати вплив негативних чинників на стан довкілля; приймати відповідні заходи щодо усунення виявлених правопорушень природоохоронного законодавства та притягнення винних у цьому осіб до відповідальності.

А також будуть компетентними у таких питаннях: сучасні підходи до оптимізації природокористування; економічне оцінка природних ресурсів; природно-ресурсний потенціал; основні проблеми використання різних видів ресурсів в Україні та світі; ризики природокористування; ефективність природоохоронних заходів; механізм управління природокористуванням; планування раціонального природокористування; екологізація суспільства, галузі, виробництва.

5. Структура навчальної дисципліни

Денна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					ФК/ Бали
	Усього	у тому числі				
		Лек.	Практ. (Семін.)	Конс.	Сам. роб.	
1	2	3	4	5	6	7
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.						
ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ						
Тема 1. Сутність дисципліни оптимізація природокористування. Природно-ресурсний потенціал	11,5	2	2	0,5	7	ДС,РЗ/4
Тема 2. Економічна оцінка природних ресурсів. Ризики природокористування.	11,5	2	2	0,5	7	ДС,РЗ/4
Тема 3. Економічні збитки від забруднення навколишнього середовища. Ефективність природоохоронних заходів	12	2	2	1	7	ДС,РЗ/4
Тема 4. Механізм управління природокористуванням. Економічний механізм природокористування	12	2	2	1	7	ДС,РЗ/4
Тема 5. Платежі за забруднення довкілля та використання природних ресурсів	14	4	2	1	7	ДС,РЗ/4
Разом за змістовим модулем 1	61	12	10	4	35	20
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.						
ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ						
Тема 6. Екологізація суспільства, галузі, виробництва	11,5	2	2	0,5	7	ДС,РЗ/4
Тема 7. Науково-технологічний прогрес та оптимізація природокористування	11,5	2	2	0,5	7	ДС,РЗ/4
Тема 8. Планування раціонального природокористування та охорони навколишнього середовища	12	2	2	1	7	ДС,РЗ/4
Тема 9. Планування охорони і використання основних об'єктів природи	12	2	2	1	7	ДС,РЗ/4
Тема 10. Міжнародне співробітництво в галузі раціонального природокористування та охорони довкілля	12	2	2	1	7	ДС,РЗ/4
Разом за змістовим модулем 2	59	10	10	4	35	20
Модульна контрольна робота 1						30
Модульна контрольна робота 2						30
Усього годин	120	22	20	8	70	100

Форма контролю (ФК)*: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ / К – розв’язування задач / кейсів, ІНДЗ / ІРС – індивідуальне завдання / індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, МКР / КР – модульна контрольна робота / контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору та ін.

6. Завдання для самостійного опрацювання

Теми для самостійної роботи

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Сутність дисципліни оптимізація природокористування	5
2	Природно-ресурсний потенціал	5
3	Економічна оцінка природних ресурсів	5
4	Ризики природокористування	5
5	Зміст і механізми формування економічних збитків від забруднення навколишнього середовища	5
6	Ефективність природоохоронних заходів	5
7	Механізм управління природокористуванням	5
8	Економічний механізм природокористування	5
9	Платежі за забруднення довкілля	5
10	Плата за використання природних ресурсів	5
11	Екологізація суспільства, галузі, виробництва	4
12	Науково-технологічний прогрес та оптимізація природокористування	4
13	Планування раціонального природокористування та охорони навколишнього середовища	4
14	Планування охорони і використання основних об'єктів природи	4
15	Міжнародне співробітництво в галузі раціонального природокористування та охорони довкілля	4
	Разом	70

IV. Політика оцінювання

1. Оцінювання

Оцінювання навчальних досягнень здійснюється за 100 бальною шкалою. Оцінка включає в себе поточний контроль (оцінюється робота під час виконання практичних завдань) та підсумковий модульний контроль. Максимальна кількість балів з поточного контролю – 40. Максимальна кількість балів, які студент може отримати під час модульного контролю – 60.

Виконання індивідуальних завдань програмою не передбачається.

Якщо за результатами поточного і модульного контролю студентом накопичено не менше 75 балів і він погоджується з таким результатом, оцінка може виставлятися без складання екзамену, але за обов'язкової присутності на ньому. В іншому випадку студент складає екзамен. Максимальна оцінка, яку

можна отримати за екзамен – 60 балів. Підсумкова оцінка включає в себе оцінку з поточного контролю і екзамену.

2. Політика викладача щодо студента

Всі учасники освітнього процесу повинні дотримуватись вимог чинного законодавства України, Статуту і Правил внутрішнього розпорядку ВНУ імені Лесі Українки, загальноприйнятих моральних принципів, правил поведінки та корпоративної культури; підтримувати атмосферу доброзичливості, відповідальності, порядності та толерантності. Недопустимі запізнення на заняття, користування гаджетами в особистих цілях, списування. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції та практичні заняття курсу.

3. Політика щодо академічної доброчесності

Під час навчання учасники освітнього процесу зобов'язані дотримуватись академічної доброчесності: етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання, та провадження наукової діяльності.

Дотримання академічної доброчесності передбачає: самостійне виконання завдань поточного та підсумкового контролю; посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право; надання достовірної інформації про результати власної діяльності.

4. Політика щодо дедлайнів та перескладання

Якщо студент з будь-якої причини був відсутній на заняттях, то він/вона вивчає теоретичний матеріал самостійно, використовуючи навчальні посібники та виконує всі завдання для практичних робіт. Прозвітуватися про виконання можна під час консультацій. Перескладання модульних контрольних робіт заборонене.

V. Підсумковий контроль

Екзамен проходить в усній формі (в умовах дистанційного навчання на платформі Teams).

Запитання на екзамен

1. Сутність поняття «природокористування».
2. Сутність поняття «оптимізація природокористування».
3. Природоохоронна діяльність та природокористування в Україні.
4. Сутність та класифікація природних ресурсів.
5. Загальна характеристика мінерально-сировинних ресурсів.
6. Загальна характеристика земельних ресурсів.
7. Загальна характеристика водних ресурсів.
8. Необхідність і сутність економічної оцінки природних ресурсів, її об'єкти і критерії.
9. Витратна концепція оцінки природних ресурсів.
10. Рентна концепція оцінки природних ресурсів.
11. Напрями вдосконалення оцінки природних ресурсів в Україні.
12. Поняття ризику в природокористуванні та його класифікація.
13. Аналіз і оцінка еколого-економічних ризиків.

14. Управління еколого-економічними ризиками.
15. Суть економічних збитків від порушення навколишнього середовища та їх класифікація.
16. Збиток як економічна категорія.
17. Порядок визначення збитків від порушення довкілля.
18. Розрахунок збитків від забруднення та нераціонального використання водних ресурсів.
19. Природоохоронні заходи: суть і класифікація.
20. Визначення ефективності природоохоронних заходів.
21. Еколого-економічна оцінка проектів.
22. Управління природокористуванням та його правові основи.
23. Органи управління та контролю за природокористуванням.
24. Система екологічних стандартів і нормативів.
25. Економічний механізм природокористування: складові, показники.
26. Економічний інструментарій: роль у системі товарно-грошових відносин.
27. Різновиди еколого-економічних інструментів.
28. Екологічний податок.
29. Збори за забруднення атмосфери.
30. Збори за забруднення водних об'єктів.
31. Збори за розміщення відходів.
32. Платежі (збори) за використання природних ресурсів та порядок їх розрахунку.
33. Плата за використання земельних ресурсів.
34. Плата за надра.
35. Плата за використання водних ресурсів
36. Плата за лісові ресурси.
37. Плата за біологічні ресурси.
38. Екологічна безпека і екологізація виробництва, галузі.
39. Інфраструктура екологічної безпеки виробництва.
40. Управління екологізацією економіки.
41. Екологічний маркетинг.
42. Екологічний аудит.
43. Екологічне страхування.
44. Науково-технологічний прогрес та головні складові його впливу на довкілля
45. Безвідходні технології.
46. Ресурсозаощадження – один з основних напрямів інтенсифікації виробництва.
47. Вторинне ресурсокористування.
48. Сутність планування раціонального природокористування й охорони довкілля.
49. Територіальні комплексні схеми охорони природи та основні етапи їх розробок.

50. Принципи планування раціонального природокористування та охорони довкілля.

51. Методи планування раціонального природокористування та охорони довкілля.

52. Особливості планування охорони і використання основних об'єктів природи.

53. Планування охорони і використання повітряного басейну.

54. Планування охорони і використання лісових ресурсів.

55. Планування охорони і використання водних ресурсів.

56. Планування охорони і використання земельних і мінеральних ресурсів.

57. Національна і глобальна екологічна політика.

58. Світові й регіональні екологічні організації.

59. Громадські екологічні рухи.

60. Екологічний імператив розвитку.

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90 – 100	Відмінно
82 – 89	Дуже добре
75 – 81	Добре
67 – 74	Задовільно
60 – 66	Достатньо
1 – 59	Незадовільно

VII. Рекомендована література

1. Борецько В. І. Економіка довкілля та природокористування : Навч. посіб. – Рівне : НУВГП, 2011. – 255 с.

2. Галушкіна Т. П. Економіка природокористування. Навч. посіб. – Харків : Бурун Книга, 2009. – 480 с.

3. Дорогунцов С. І. Оптимізація природокористування. В 5-ти т. Т.1. – Київ : Кондор, 2004. – 291 с.

4. Голян В. А. Інституціональне середовище водокористування : сучасний стан та механізми вдосконалення : Монографія. – Луцьк : Твердиня, 2009. – 591 с.

5. Закон України «Про оцінку земель», № 1378-ІУ від 11.12.2003 р.

6. Караїм О. А. Екологічний менеджмент і аудит. Конспект лекцій / О. А. Караїм. – Луцьк : Вежа-Друк, 2015. – 184 с.

7. Караїм О. А. Еколого-економічні проблеми раціонального водокористування / О. А. Караїм // Збірник наукових праць «Вісник НУВГП». – Серія «Економіка». – Рівне, 2014. – № 4(68). – С. 144–154.

8. Караїм О. А. Економіка природокористування : Конспект лекцій. – Луцьк : Вежа-Друк, 2018. – 124 с.

9. Караїм О. А. Економіка природокористування : Методичні рекомендації до практичних робіт / Ольга Анатоліївна Караїм. – Луцьк : Вежа-Друк, 2018. – 64 с.
10. Караїм О. А. Оптимізація природокористування : Конспект лекцій. – Луцьк : Вежа-Друк, 2018. – 116 с. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/16067>
11. Караїм О. А. Оптимізація природокористування : Методичні рекомендації до практичних робіт / Ольга Анатоліївна Караїм. – Луцьк : Вежа-Друк, 2018. – 52 с. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/16068>
12. Караїм О. А. Організаційно-економічний механізм, як аспект управління ландшафтним потенціалом / О. А. Караїм // Научный журнал «Культура народов Причерноморья». – 2011. – № 212. – С.32 – 35.
13. Караїм О. А. Управління проектами в галузі. Конспект лекцій. – Луцьк, 2018. – 88 с.
14. Макарова Н. С. Економіка природокористування: Навч. посіб. / Н. С. Макарова, Л. Д. Гармідер, Л. В. Михальчук. – Київ, ЦУЛ, 2007. – 320 с.
15. Мельник Л. Г. Екологічна економіка : Підручник. Суми : ВТД «Університетська книга», 2002. – 346 с.
16. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, які заподіяні державі в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, N 48/16064 від 21.01.2009 р.
17. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням : Підручник / За заг. ред. д.е.н., проф. Л.Г.Мельника та к.е.н., проф. М. К. Шапочки. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2007. – 759 с.
18. Павліха Н. В. Караїм О. А. Управління ландшафтами природоохоронних територій : монографія. – Луцьк : Вежа-Друк, 2014. – 216 с.
19. Павліха Н. В., Караїм О. А. Еколого-економічні засади управління ландшафтами природоохоронних територій. Колективна монографія. Еколого-економічні засади раціонального природокористування : теорія та практика реалізації : [кол. моногр.] / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. О. М. Стрішенець. – Луцьк : Вежа-Друк, 2015. – 236 с., С. 94–110.
20. Павлов В. І. Економіка природокористування. Інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення / Павлов В. І., Борецько В. І., Меліхова Т. Л. – Рівне, НУВГП, 2008. – 136 с.
21. Царенко О. М. Екологічна економіка / О. М. Царенко, Ю. А. Злобін. – Суми : Університетська книга, 2002. – 368 с.
22. Царенко О. М. Основи екології та економіка природокористування: Практикум: Навч. посіб. / О. М. Царенко, О. О. Несветов, М. О. Кадацький., 3-е вид., перероб. і доп. – Суми: Університ. книга, 2007. – 592 с.
23. Хвесик М. А. Економіко-правове регулювання природокористування / М. А. Хвесик, Л. П. Горбач, Ю. П. Кулаковський. – К. : Кондор, 2009. – 524 с.